

Nr 176.

Av herr **Clason**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny giftermålsbalk m. m.

Kungl. Maj:ts proposition nr 15 med förslag till ny giftermålsbalk erinrar så till vida om vissa lagstiftningsåtgärder under de senare åren, att den anbefaller åt det svenska folket i gemen omedelbart antagande av en lagstiftning, som på det djupaste och mest framtidsdiga sätt ingriper i hela dess liv, men som dock torde för det stora flertalets tänkesätt vara i hög grad främmande, även om den inom enskilda kretsar av samhället kan vara omfattad med sympati. Det skulle under sådana förhållanden varit önskvärt, att förslaget framläggande för riksdagen icke sammanfallit med dennas konstituerande och den allmänna motions-tiden, under vilken riksdagens ledamöter i stort sett torde vara så upptagna, att de svårligen hinna ägna ett specialförslag sådant som detta den ingående granskning, som skulle vara önskelig, innan motionstiden rörande ett så viktigt förslag utgår. Likaledes skulle det varit lyckligt, om åtgärder blivit vidtagna — exempelvis genom remiss till även andra myndigheter än lagrådet — som hade medfört, att förslaget principer blivit på förhand underställda och prövade inom kretsar, där ett folkligt lekmannelement haft tillfälle att frambära sina synpunkter. Förslaget oerhörda vikt för samfundslivet i alla de djupa, betydelsefulla och mångskiftande förgreningar av detsamma, som äro förknippade med dess grundvalar, hemmet och familjen, hade uppenbarligen gjort detta synnerligen önskligt.

Sådant det nu föreligger, synes det mig ingalunda tillfredsställande. Det har upptagit en anordning och reglering av äktenskapets rättsverkningar, som synes närma detta karaktären av ett slags aktiebolag, och som antagligen passar väl tillsammans med s. k. Stockholmsäktenskap

eller andra äktenskapliga förbindelser på mer eller mindre kort sikt, men som icke synes mig överensstämma med det djupare äktenskapsbegrepp, vid vilket Sveriges folk i allmänhet ännu torde hålla hårt fast. Särskilt anmärkningsvärt är härvid, dels att den nya lagstiftningen avser att vara till den grad tvingande, att icke ens genom äktenskapsförord den hittills gällande rätten kan göras tillämplig — huru eftersträvad av många parter en dylik anordning än kan bliva — dels att förslaget med hänsyn till urgerande av hustruns emancipation synes gå längre än någon annan modern lagstiftning.

I utländsk lagstiftning på området brukar, som bekant, finnas ett flertal skilda system eller typer vid sidan av lagens primära, vilken senare blir den gällande, så framt ej genom avtal eller förord en annan typ av de i lagen angivna väljes av kontrahenterna själva. Sålunda ger den franska Code civil vid sidan av det primära systemet ej mindre än elva andra system att välja, varjämte ytterligare modifikationer i dessa äro genom förord möjliga. Skulle den franska rätten anses vara allt för litet modern, må erinras, att den tyska Bürgerliches Besetzbuch, som trädde i kraft 1 jan. 1900, känner tre olika typer vid sidan av den primära, samtliga närmare utvecklade i lagen, liksom den än modernare schweiziska rätten har, oavsett möjliga modifikationer, två typer. Onekligen verkar det då både överraskande och olämpligt, att den svenska giftermålsbalken enligt förslaget skulle få allenast en enda form, och att i denna endast vissa modifikationer skulle genom förord kunna göras.

Anser man den åskådning, som genom det svenska förslaget kommit till uttryck rörande äktenskapets väsen, vara felaktig och grundad i en individualistisk rättighetsdyrkan, som föga eller alls icke passar samman med den pliktens och ansvarets karaktär, som det svenska äktenskapet sedan gammalt haft och alltjämt i stor utsträckning har, så kan man självfallet icke vara med om att nu godtaga förslaget. Detta icke ens med fäst avseende å den skandinaviska samlagstiftningen. Först är här att märka, att om än en nordisk samlagstiftning kan synas önskelig på t. ex. handelsrättens, obligationsrättens, växelrättens och dylika områden, saken ter sig helt annorlunda på exempelvis fastighetsrättens och familjerättens. Den nordiska gemensamheten har på de senare områdena långt mindre förutsättningar och anledningar än på de förra; faran åter att en juristlag kommer i stället för en folklag är här både större än eljest och i och för sig uppenbar. Det är naturligtvis för vårt folk långt bättre och lyckligare, att vi gifta oss och vårda hem och familj på svenska, än

att detta, vår svenska egenart till förfång, skall ske på skandinaviska eller efter andra utrikiska formler.

Men vidare har ock, som bekant, det nu framlagda förslaget, vars karaktär av juristlag synes omiskännlig, även i Danmark väckt till liv starka betänkligheter och framkallat en opposition, som kommer från ansvarskännande och om sitt folks framtid varmt nitälskande lekmanakretsar, vilka synas långt bättre än förslaget giva uttryck åt folkets verkliga behov. Ett avslag på förslaget synes därför icke på något sätt äventyra ett fortsatt samarbete på lagstiftningens område mellan Nordens folk i de delar av denna lagstiftning, där detta samarbete kan vara av verklig vikt.

Sådan som frågan nu föreligger, lär det näppeligen bliva tillfälle för riksdagen att själv underkasta förslaget den ingående omarbetning, som är nödvändig, om behörig hänsyn skall tagas till vad svensk äktenskapsuppfattning innebär och vårt folk verkligen behöver. En sådan omarbetning synes mig även därför vansklig, att jag icke betvivlar, att förslaget i och för sig är noga utpekulerat, ungefär som ett konstrukt maskineri, där den ena kuggen griper in i den andra och där en rubbning av minsta lilla skruv kan riskera, att det hela stoppar. Riksdagen synes mig sålunda icke hava annan möjlighet än att nu avslå förslaget. Men för att detta avslag icke skall lämna lagstiftningsarbetet utan vägledning, synes det mig böra förenas med ett uttalande om önskvärdheten av omarbetning i viss riktning, varvid det vill förefalla mig lämpligt att även i vårt land alternativa typer kunde tänkas införda. Folk, som önskade det, borde få bilda familj på fäderneärvt vis men lämna de moderna experimenten åt de mera nymodiga. Man skulle antagligen snart få erfara, vilkendera typen vore lyckligast för samhället.

På grund härav och med åberopande av vad ovan anförts, får jag hemställa,

att riksdagen ville

dels, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 15, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en ingående omarbetning av det i sagda proposition innehållna förslaget till ny giftermålsbalk;

dels härvid såsom önskemål uttala, att den nya giftermålsbalken måtte såsom primärt system för ordnandet av förhållandet mellan makar upptaga nu gällande rätt, så långt ske kan, men vid sidan härav anvisa såväl, därest efter förnyad prövning så visar

sig lämpligt, det nu framlagda förslaget anordningar som även andra system, vilka kunna anses för våra förhållanden passande, att genom förord, där sådant slutes, träda i stället för det primära.

Stockholm den 24 januari 1920.

Sam. Clason.
